

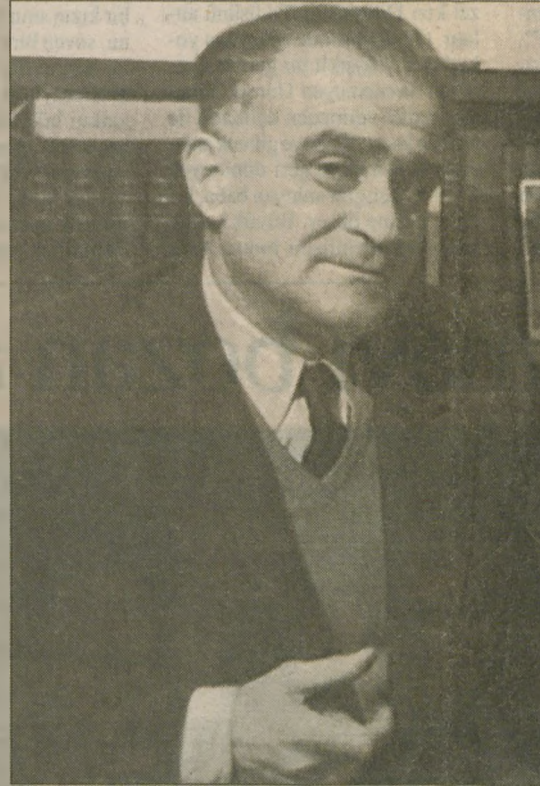
Özgürlük ve bağımsızlık

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 'Sahnenin Dışındakiler' adlı romanından uyarlanan film senaryosu 'İki Ateş Arasında' ilk kez İyi Şeyler Yayıncılık tarafından yayımlandı

MEMET BAYDUR

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Sahnenin Dışındakiler adlı romanı "İstanbul'a 1920 yılı Eylül'ünün sonunda yağmurlu kapanık bir gece yarısı gelmişim" cümlesiyle başlar. Üç yüz kırk üç sayfa sonra "- Haydi gidelim! Muhlis Bey önde, yola çıktık." cümlesiyle biter. Romanın kahramanı Cemal, yağmurlu, kapanık bir gece geldiği İstanbul'dan Anadolu'ya geçmekte, İstiklal Savaşı'na katılmaya gitmektedir. Tanpınar, Cemal'in İstanbul'a gelişiyle gidişi arasındaki süreci ve birtakım insanları büyük bir ustalıklarla okurun önüne serer. İstiklal Savaşı'na uzaktan bakan, "sahnenin dışında" kalmış insanların gözünden anlatılmış bir İstiklal Savaşı romanıdır bu. Onca aşkın, ihtirasın, kıskançlığın, kallesliğin, dedikodunun içinde ana tema, asıl izlek hep siyasettir.

İki Ateş Arasında, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bu malzemedan (kendi romanından) yola çıkarak yazdığı olağanüstü incelikler içeren ve kanımca tamamlanmamış bir film senaryosu. Romanın ikinci bölümünde geçen olayları anlatmasına rağmen Tanpınar geriye dönüşlerle, anımsamalarla ve zamanı için yeni anlatım yöntemleriyle romanının tamamını senaryo içine yaymıştır. Elimizdeki yapıtı gerçekten kıymetli kılan iki bölüm ise Tanpınar'ın senaryonun başına eklediği açıklamalardır. Bunlardan ilkinde yazar filmin yönetmenine çok yardımcı olacak ayrıntılı bilgiler ve bu bilgilerin kendince yorumlarını vermektedir. Filmde "başrol" Cemal'indir ama.. Tanpınar daha açıklamaların ilk maddesinde Nasır Paşa'nın film içindeki öneminin altını çizer. Nasır Paşa eski ile yeni arasında sıkışıp kalmış bir Osmanlı aydınıdır ve filmin öyküsü içinde, romanda da olduğu gibi sonuna kadar anahtar kişilik olmayı üstlenir. Romanın zamanını da değiştirir Tanpınar, ileriye doğru kaydırır filmin geçtiği tarihi. Şimdi 1921 yılının Ağustos'u'nun son haftasında başlayan film Sakarya Savaşı'nın bitiminde, 10 Eylül günü sona erer. Tanpınar, senaryo metninde sözü edilme dahi, kişilerin belleğini, bilgilerini ve davranış biçimlerini şöyle ya da böyle etkileyecek ya da biçimlendirecek

olan tarihsel bilgileri de verir yönetmene. Dayanamaz, şu ayrıntıyı da ekler açıklamalarına: İstiklal Marşı'nın kabul edilmiş olması fon müziği bakımından son derece önemlidir. Karakterlerin iç dünyalarından filmin müziğine kadar sinemasal olsun olmasın birçok ayrıntıyı ince ince anlatır yazarımız.

Anadolu'da başlayan anti emperyalist savaşa İstanbul'dan destek ya da köstek olan insanların ve bu arada Nasır Paşa gibi kararsızların durumları

İki Ateş Arasında' adlı yapıtta, İstiklal Savaşı'ndan hemen önceki yıllarda, Anadolu'da başlayan anti-emperyalist savaşa İstanbul'dan destek ya da köstek olanların yanı sıra Nasır Paşa gibi kararsız kalanların durumları da hikâye ediliyor. Senaryoda yer alan karakterler kimi zaman en ince ayrıntılarıyla işlenirken kimi zaman da bir fırça darbesiyle anlatılıyor. Tanpınar'ın yayımlanmamış senaryosunun ilk baskısı olan "İki Ateş Arasında" başlıklı kitapta bulunan Memet Baydur'un yazısını sunuyoruz.

hikâye edilirken İki Ateş Arasında kalanların kişisel dramları da girer araya. Tanpınar'ın olanca ustalığı ve mizah duygusuyla yarattığı enfes bir durum da şudur. Filmdeki bütün erkekler şu ya da bu şekilde Sabiha'yı severler. Çoğu sıırıksıklam âşıktır Sabiha'ya. Aşk-Sevgi-Sevda üstüne çeşitlemeler yapıyor gibidir Tanpınar. Sonunda bunların arasına yurtsever olmayı, memleket sevgisini de katar ustalıklarla.

Tanpınar'ın açıklamaları olağanüstü bir uyarıyla

biter. Filmin yönetmenine, bütün karışık olaylarına ve örgüsüne rağmen filmin bir karakter filmi olduğunu hatırlatır Tanpınar. İnsanlar anlatılmıdır durumlarla beraber.

Açıklamaların ikinci bölümüne "Filmdeki Mühim Karakterler" başlığını koymuş Tanpınar. Filmdeki on üç karakter kimi zaman kırk kırk yararak, kimi zaman birkaç fırça darbesiyle açıklanır burada. Tanpınar, Cemal üstüne yaptığı açıklamalarda bu kişinin filmdeki "şahsiyetinin ritmi"nden söz eder, bir kimlik haritası çıkarır. Değişimleri, nedenleriyle görürüz. Jestlerin, bakışların, sözcüklerin, sessizliklerin gelişimini bildirir bize. Bu senaryodan film yapmak isteyenler için çok değerlidir bu satırlar. Yönetmeninden oyuncusuna kadar...

Filmin kötü kişilerinden Sabiha'nın kocası İzzet'i bir iki satırla açıklar filmin içinde Tanpınar. Senaryonun o satırları şöyledir: "Cemal, Sabiha'nın evlendiğini işittiği için sarsılır. İzzet'e ait hayaller... Büyük bir bahçe. Bir havuz. Yedi yaşında bir çocuk kepçeyle havuzdan çıkardığı kırmızı balıkların gözlerini oyup havuza atıyor." İzzet'i bütün kötülüğüyle taa çocukluğunda tanımış oluruz.

Senaryoda anahtar Tanpınar cümleleri, soruları, yanıtları da var elbette. Cemal o can alıcı soruyu sorar bir yerde: Niçin böyleyiz biz? Tevfik Bey yanıtlar: Biz deme. Hepimiz böyle değiliz. Elbette değiliz. İçimizde böyle keratalar da var.

Beyoğlu'ndaki görkemli Beyaz Rus lokantasını anlatırken şu satırlar girer senaryoya: "Masalların arasında göğsü nişanlarla dolu, geniş sakallı, bir ayağı tahta eski bir general göğsüne asılmış cigara sepetiyle dolaşır."

Nasır Paşa'nın konağındaki bir toplantıda Cemal'in Abdullah Cevdet'e verdiği yanıt da unutulmazdır. "Hürriyetle beraber istiklali de sevseydiniz ne güzel olurdu beyefendi."

İki Ateş Arasında, final sahneleri (belki yalnızca bir tek sahnesi) yazılmamış ama, bu haliyle bile okunması ya da zihin perdesinde bile olsa filme çekilmesi keyif veren bir yapıtı. Ahmet Hamdi Tanpınar'ı, roman okumayı ve sinemayı sevenler için. Bir de elbette hürriyetle beraber istiklali de sevenler için.